

Eörsi István

EGY VERSDOKUMENTUMRÓL

1957. november 25-e és 1958. január 10-e között egy 244 soros költeményt remekeltem a márianosztrai börtönben *Káinról*, mégpedig *Byron* Káindrámájának hatása alatt. A szöveget fejben alakítottam ki, mert többnyire vamzer is volt a zárkában. Esténként felmondtam magamban a már kész részleteket, meg a többi verset is, mert abban az időben termelésem mennyiségi értelemben impozáns méreteket öltött – némely társam azt hitte, hogy imádkozom. Amikor elkészültem a Káinnal, a sliccem bélésében őrzött ceruzaheggyel, melyet még jóval korábban egy házimunkástól kaptam, hogy szerelmes verseket írhassek az ő nevében a menyasszonyának, lekörmöltem a szöveget, és ki is csempésztem az őrszemélyzet egyik tagjának útján, aki – szerintem – indokolatlan szerénységből nem járult hozzá ahhoz, hogy a nevét közöljem. Az ő példája is bizonyítja, milyen igazságtalanságokra vezet minden kollektív felelősségrevonás és ítélkezés.

A Káin négy részből áll, esztétikai értéke igen vitatható, de pszichológiai értelemben dokumentumértéke van. Szemléletesen mutatja, milyen el-lennyomást kellett a rabnak kifejtenie, hogy semlegesítse a reá nehezedő sokatmoszférás nyomást. A költemény harmadik részét közlöm, mely megáll önmagában is. Szabadulásom után valamikor itt-ott javítottam a szövegen, de sehol nem a tartalmán – a változtatások megítélésem szerint nem csökkentik a munka dokumentum-értékét, esztétikai értékét pedig – sajnos – csak igen mérsékelten fokozzák.

Káin beszéde a gyilkosság évfordulóján

*Most elmondom, mért öltem meg, mért kellett Ábelt megölnöm,
nem szépítgetem a tettem, mire jó az, ejh mire is jó?
Gonoszabb bírót úgyse találok, magasabb bíró,
bosszúra éhesebb el nem ítél már ezen a földön.*

*Mákszemnyi önvád nélkül vallok, hisz harminc Ábel-
esztendő egyetlen káini sajkást sem érlel,
s az azóta eltelt pudvás gumójú, hulló husú évvel
nem ér fel az a jókor feltört galambtojás-fej.*

*Ma már nincs arra szó sem, mennyit gürcöltünk hajdan,
de bőség volt a jutalmunk s a ráadás: majdnem-béke,
csak hálaimára ne kellett volna járulni Elébe,
ki míg robotoltunk, napfürdőzött a magas Hivatalban.*

*Kit talált talpon a hajnal? És kit a lebukó nap?
A tömérdek tigrissel vicsorgó tájék napestig kit lát?
Ki túrja vinnyogva a földet? Ki feji, ki nyúzza a birkát,
ki készít túrót, sajtot? Fagyűző bundát, takarókat?*

*Alamizsnából él s még hozzá én adjak hálát?
Térden csúsztva köszönjem bűzös, keserű veritékem?
Ha csak lehetett, eloldalogtam, s az emberi szégyen
pirosra festette arcom, hallván öcsém imáját.*

*Motyogott homlokát földre szorítva s újból fölemelve,
arcán egybevegyült a könnye, a nyála, a taknya,
öntudatlanul tépte a füveket, láz borzongatta,
rángott és csuklott, s laffogott rózsás, felpuffadt nyelve.*

*Apám komoran korholt, látva vonakodásom:
„Nézz rám, huzakodtam az Úrral, bosszú és büntetés ő” –
korán meggörbedt testét, szemében a farkasszagot érző
birkák rémületét kínlóva ma is látom.*

*„Jól van, csak ne siránkozz” – s tudjátok, mi történt aztán,
de senki se tudhat a büszke örömről, ami betöltött,
midőn a tűzre gödölye-nyakból vérpatak ömlött,
s nem szállt fölfele füstje, de nekem jött, arcomba csapván.*

„Nem kellek neki, hurrá! A magamé lehetek végre!”
 S egy hangra riadtam, mintha gerincem fűrészelnék:
 „Tekints le bátyámra, szegényre, Uram, emeld fel a lelkét,
 fogadd el áldozatát, mert szívem szakad meg érte!”

Ő sajnált engem – doromboló macska rokonát, az oroszlánt,
 engem, ki a sakált, a farkast pusztá kézzel is irtom,
 a követ nála kétszerte messzebb és célba hajítom,
 elmém élesebb, szívem tágasabb, s hallgassam, hogy szán?

Izmos a kezem, a lábam, fülem jó, szemem éles,
 vagyok valaki, bármily balsors szöges bakancsa a számon,
 s épp amikor a gyűlölt jármót végre lerázom,
 jön ez itt bőgni a szeménél üresebb nyáresti éghez!

A düh szememre hulló vérvörös fátyolán át
 láttam meghajlott hátát s egyszerre fölegyenesedtem:
 „Vagy ő, vagy én!” Fölemelte karját, ahogy közeledtem,
 „Mit csinálsz, testvér?” – Egyetlen üléssel szétzúztam koponyáját.

Az irigység vezette öklöm? Ó ember, sohase hidd el,
 bárhogy hirdeti ezt az emberszabású ábelifajzat:
 az alázatra sujtottam, de öcsémet találtam csak,
 úgy áldoztam fel, mint őjuhait: egyszerű szívvel...

Most ha vihar korbácsol, húsomba harap a vesztfagy,
 csontomig elhal az északi szél, hiába lelek tűzre,
 bármerről közelítem, elmjön, szemembe csap a füstje,
 torkomba fulladást töm, elüldöz, melegedni nem hagy.

* * *

Ujházi Péter: Nadapi Nap, 1993

